

ných desiatich rokoch sa naučili mať, aj keď nie skeptické, tak aspoň realistické očakávania vo vzťahu k EÚ.

Existuje teda návrh európskej koncepcie priestorového rozvoja a nebudeme diskutovať o tom, či splnil viac alebo menej subjektívne očakávania. Skôr treba analyzovať fakty, ktoré z neho vyplývajú.

EUREK ponúka šancu na spoluprácu 15 štátom EÚ a 25 ďalším štátom Rady Európy v rámci celoeurópskeho priestorového rozvoja (časť V/6, ad. 29). Intenzívnejšia spolupráca a zabezpečenie udržateľného rozvoja v Európe je dôležité pre všetky štáty. Škoda, že už v doterajších fázach spracovania EUREK sa nevyužili ponúkané šance: prekle-

nutím bývalej železnej opony vytvorí myšlienkovú základňu celoeurópskej koncepcie udržateľného priestorového rozvoja. Ďalšie fázy permanentnej aktualizácie EUREK však istú šancu stále ponúkajú. A táto šanca je rozhodnutím o pristúpení SR do EÚ aj našou šancou.

Maroš Finka

Literatúra

Europäisches Raumentwicklungskonzept (EUREK), I., Offizieller Entwurf, Vorläufige Uebersetzung, Informelles Treffen der fuer die Raumordnung zuständigen Minister der EU, Noordwijk, 1997, Glasgow, 1999, Berlin, 1999.

Inštitucionálne zabezpečenie udržateľného rozvoja v krajinách V4

Slovenská republika

Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky ako vrcholový dokument rozvoja slovenskej spoločnosti bola vytvorená za účasti zástupcov orgánov a organizácií hlavných skupín spoločnosti v zmysle Agendy 21. Proces prípravy a koordinácie vypracovania návrhu tohto strategického rozvojového dokumentu bol ojedinelý z viacerých hľadísk. Bolo to prvýkrát v krátkej histórii Slovenska, keď strategický dokument rozvoja spoločnosti nevypracoval ústredný orgán štátnej správy, poverená skupina alebo úradník ministerstva, ale mimovládna organizácia REC Slovensko. 2. príprava dokumentu nebola financovaná zo zdrojov štátneho rozpočtu, ale z pro-

striedkov Rozvojového programu OSN. 3. do procesu tvorby stratégie bolo zapojených viac než 150 odborníkov, akademických pracovníkov, úradníkov, predstaviteľov mimovládnych organizácií, samosprávy a združení podnikateľov a zamestnávateľov. Pri tvorbe projektu bola snaha o čo najvyššiu transparentnosť a informovanosť.

Postup spracovania národnej stratégie je neobvyklý nielen pre Slovensko a krajiny bývalého socialistického bloku, ale aj pre celú Európu a ostatné krajiny sveta. Slovenská republika sa týmto strategickým dokumentom zaradila medzi najvyššie štáty sveta, ktoré takéto dokumenty už majú vypracované a prispieva takto k dosiahnutiu vyššieho stupňa globálnej bezpečnosti.

Pozoruhodný je i fakt, že ani po

medzirezortnom pripomienkovom konaní, ani po prerokovaní Radou vlády SR pre TUR sa návrh národnej stratégie prakticky nezmenil. Upravovali sa len niektoré formulácie a aktualizovali sa staršie štatistické údaje v texte. K ťažiskovej časti však neboli žiadne zásadnejšie pripomienky. Stratégiu prerokovala a vzala na vedomie aj Rada hospodárskej a sociálnej dohody SR.

Z právneho hľadiska je NSTUR SR oficiálnym dokumentom, ktorý schválila vláda SR uznesením č. 978 zo dňa 10. 10. 2001 a Národná rada SR uznesením č. 1989 zo dňa 3. 4. 2002. V uznesení vlády sú definované konkrétne úlohy, napríklad vláda uložila predsedovi vlády predložiť a podpredsedovi vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj uviesť NSTUR v NR SR. Ďalej vláda uložila konkrétne úlohy podpredsedovi vlády pre ekonomiku, ministrom, predsedovi Štatistického úradu SR a prednostom krajských a okresných úradov. Keďže NSTUR je dokumentom na úrovni štátu, sú to úlohy skôr koncepčného charakteru a mali by sa uplatňovať najmä pri tvorbe rezortných koncepcií, stratégií, programov, plánov a zákonov.

Uznesením NR SR č. 1989/2002 bola schválená NSTUR a vláde SR uložená povinnosť každoročne k 31. marcu predkladať NR SR správu o plnení úloh NSTUR podľa jednotlivých rezortov, ako aj pri predkladaných strategických dokumentoch a návrhoch zákonov uvádzať ich súlad so závermi, prioritami a cieľmi NSTUR. NR SR do konca mája 2003 ešte neprerokovala správu vlády vyplývajúcu z toho uznesenia, avšak podľa súčasných indícií sa ukazuje, že sa bude plniť len formálne.

Česká republika

Rada pre udržateľný rozvoj v Českej republike bola zriadená v polovici r. 2000 ako poradný orgán ministra životného prostredia Českej

republiky. Takáto podoba Rady sa ukázala nefunkčná, najmä preto, že ju vnímali predovšetkým ako inštitúciu na ochranu životného prostredia a zabezpečenie agendy rezortu. Jej autorita bola veľmi nízka. Rada sa schádzala nepravidelne a nečasto. Aj keď má určité zásluhy, najmä na konzultácii určitých rozhodnutí a dokumentov, nepreukázala v takejto podobe oprávnenie na ďalšiu existenciu.

Koncepcné výskumné sledovanie dlhodobých trendov a tvorby stredno- a dlhodobých stratégií zabezpečovala od r. 1999 Rada pre sociálnu a ekonomickú stratégiu vlády Českej republiky (RASES). Napriek tomu, že iniciovala spracovanie podnetných materiálov, o ktorých sa viedla aj verejná diskusia, napríklad Strednodobej koncepcie rozvoja ČR a štúdií zaoberajúcich sa sociálnymi a ekonomickými dôsledkami vstupu Českej republiky do EÚ, nemôže RASES v doterajšej podobe plniť poslanie, ktoré má byť predmetom práce Rady pre udržateľný rozvoj.

Centrum UK pre otázky životného prostredia na základe projektu UNDP realizovaného v období 1998 – 2001 a zadania MŽP ČR vypracovalo Návrh národnej stratégie udržateľného rozvoja. Pri jeho spracovaní použili metódu syntézy a zovšeobecnení. Autori využili rozsiahle podkladové materiály, ktoré vznikli v rámci projektu i mimo neho. Na projekte sa podieľalo množstvo odborníkov z najrôznejších oblastí a inštitucionálnej príslušnosti.

Dôležitá bola procedurálna stránka prípravy stratégie. Na žiadosť MŽP ČR bola Stratégia koncipovaná ako konsenzuálny dokument, ktorý sa bude môcť po krátkom pripomienkovom konaní predložiť do vlády. Cieľom MŽP ČR bolo, aby sa dokument stal súčasťou materiálov českej delegácie na Svetovom summite v Johannesburgu. Príprava Stratégie prešla niekoľkými kolami rokovaní a pripomienok,

pred vypracovaním záverečných správ niektoré autorské tímy usporiadali vlastné "opponentské" semináre pre širšiu odbornú verejnosť. Prvá verzia stratégie bola rozoslaná ca 100 inštitúciám a jednotlivcom so žiadosťou o pripomienky, bola prezentovaná aj na seminári RASES, kde okrem drobných pripomienok zaznelo jasné odporúčanie materiál predložiť do vlády. Pred ukončením projektu sa konalo tzv. opponentské konanie, ktoré usporiadalo MŽP ČR ako hlavný odberateľ výsledkov projektu. Na základe troch opponentských posudkov minister vzniesol zásadnú kritiku predloženého materiálu, najmä pre nesystémové miešanie princípov, nástrojov a východísk, ďalej za to, že neodhaľuje príčiny neudržateľnosti súčasného systému, a preto nie je možné definovať cesty k riešeniu, a napokon preto, že dokument nemá strategický charakter. I napriek týmto výhradám sa ministerstvo rozhodlo materiál použiť ako podklad na spracovanie konečnej verzie stratégie, ktorú zadala Českému ekologickému ústavu. Výsledkom je Návrh národnej stratégie a zborník tematických štúdií k jednotlivým riešeným oblastiam.

Od vypracovania dvoch návrhov stratégie udržateľného rozvoja nastal prakticky nijaký vývoj. MŽP ČR svoj materiál predložilo iba na vnútrorezortné pripomienkové konanie. Ďalším rezortom a ani do vlády materiál predložený nebol. Preto na Svetový summit v Johannesburgu česká delegácia Národnú stratégiu udržateľného rozvoja neviezla, čo vyvolalo značnú nevôľu a sklamanie mimovládnych organizácií.

Maďarská republika

V nadväznosti na Konferenciu OSN o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro (1992) Maďarsko ratifikovalo Dohovor o biodiverzite a Dohovor o klimatických zmenách. Agendu 21 preloženú do maďarského jazyka široko distribuovali a pre-

mietla sa aj do niektorých sektorových programov, plánov, aktivít a právnych nástrojov.

Zákon o životnom prostredí (1995) a prvý Národný environmentálny program (1997 – 2002) jasne definovali udržateľný rozvoj ako prvoradý cieľ rozvoja maďarskej spoločnosti. V programe sa využívajú princípy udržateľného rozvoja, napríklad princíp prevencie, princíp znečisťovateľ platí, princíp partnerstva a pod. Udržateľný rozvoj sa zapracoval ako hlavný cieľ do zákona o regionálnom rozvoji i do zákona o poľnohospodárstve.

Maďarská komisia pre udržateľný rozvoj existuje od r. 1993 ako medzirezortný poradný orgán zodpovedný za koordináciu, odporúčania, plánovanie a implementáciu udržateľného rozvoja na národnej úrovni, ako aj za aktívnu účasť Maďarska v relevantných medzinárodných programoch. V komisii sú zastúpené aj viaceré mimovládne organizácie. Okrem tejto existujú viaceré ďalšie komisie, fóra a inštitúcie zaoberajúce sa konkrétnymi úlohami, ako aj Národná rada pre životné prostredie, parlamentné výbory a pod.

Okrem vlády sa implementácii TUR venuje aj niekoľko orgánov a inštitúcií na regionálnej a miestnej úrovni i mimovládne organizácie využívajúce regionálne rozvojové fondy a predvstupové fondy EÚ. Niekoľko samospráv si vypracovalo Miestnu Agendu 21 ako rozvojový program, ktorý explicitne reflektuje problémy udržateľného rozvoja, ale týchto niekoľko príkladov nenasledovala väčšina maďarských regiónov, miest a obcí bez záväznej existujúcej národnej stratégie udržateľného rozvoja.

Príprava na Svetový summit o udržateľnom rozvoji v Johannesburgu bola pre Maďarsko dobrou príležitosťou na vytvorenie inštitucionálnych podmienok a iniciovanie rokovaní o príprave národnej stratégie udržateľného rozvoja. S inštitu-

cionálnou, technickou a finančnou podporou Národnej komisie pre udržateľný rozvoj, Ministerstva pre životné prostredie a Rozvojového programu OSN (UNDP) sa realizovalo niekoľko projektov. Na základe týchto a ďalších paralelných aktivít je veľmi pravdepodobné, že Maďarsko bude mať Národnú stratégiu udržateľného rozvoja do r. 2004.

Poľská republika

Pojem udržateľný rozvoj sa prvýkrát objavil v poľskej legislatíve v r. 1991, keď parlament prijal Národnú ekologickú politiku, ktorá definovala ciele a aktivity smerujúce k zlepšeniu stavu životného prostredia v Poľsku. Táto stratégia bola publikovaná ešte skôr, než boli prijaté dôležité dokumenty o udržateľnom rozvoji.

V r. 1992 sa zúčastnili poľskí oficiálni predstavitelia na príprave návrhu princípov TUR prijatých na Konferencii v Riu de Janeiro. Princípy TUR sa stali obsahom 5. článku ústavy Poľskej republiky prijatej r. 1997: *“Poľská republika bude zabezpečovať nezávislosť a integritu jej územia a zabezpečovať slobodu a práva osôb a občanov, bezpečnosť občanov, ochraňovať národné dedičstvo a bude zabezpečovať ochranu prírodného prostredia v súlade s princípmi udržateľného rozvoja.”*

V r. 1999 – 2000 vznikla 2. národná ekologická politika, ktorá zohľadňuje aj Agendu 21 a Rio deklaráciu, novú ústavu Poľskej republiky, medzinárodné dohovory, smernice Európskej komisie, úlohy vyplývajúce z členstva v OECD a NATO, ako aj reformu verejnej správy v krajine. Hlavným cieľom tejto ekologickej stratégie je ekologická bezpečnosť pre súčasné a budúce generácie prostredníctvom prijatia takého modelu rozvoja krajiny, pri ktorom bude efektívne regulované a kontrolované využívanie prírodných zdrojov tak, aby ich kvalita a existencia neboli ohrozené a aby k nim bol zabezpečený rov-

naký prístup predchádzajúci sociálnym konfliktom a napätiam. Vláda bude každé 4 roky vyhodnocovať a vypracúvať novú národnú ekologickú politiku, ktorú prijme poľský parlament.

Myšlienky a princípy z Ria de Ja-

neiro našli vo vedomí mnohých predstaviteľov poľského politického a verejného života a elity, na všetkých úrovniach manažmentu, najmä na miestnej úrovni, relatívne pevné miesto.

Vladimír Hudek

Konferencia o inváziách a invázných organizmoch

SCOPE, vedecký výbor pre problémy životného prostredia ICSU so sídlom v Paríži, sa dlhodobo venuje problematike invázií zavlečených cudzích druhov, ktoré ohrozujú pôvodnú domácu biodiverzitu. Svedčia o tom publikácie a monografie – výsledky projektov, resp. programov zameraných na bioinvázie a globálny manažment invadujúcich zavlečených druhov. Slovenský národný komitét SCOPE v spolupráci so Slovenskou ekologickou spoločnosťou pri SAV a Fakultou záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU zorganizovali v dňoch 21. – 22. novembra 2002 v Nitre **4. konferenciu o inváziách a invázných organizmoch**. Reagovala na zmeny v tejto problematike za posledné dva roky (tretia konferencia bola r. 2000). Viac ako 80 účastníkov podujatia zo Slovenska, Česka a Poľska si vypočulo 35 príspevkov.

Úvodné referáty sa zamerali na napredovanie v inváznej ekológii a manažmente invázných druhov, ako aj v problematike invázných druhov rastlín v Európe. Pokrok je naozaj pozoruhodný, hoci kľúčové otázky zostávajú naďalej nezodpovedané. Predovšetkým bola vypracovaná a publikovaná *Globálna stratégia ochrany pred inváznymi druhmi* (GSIAS) v rámci osobitného projektu začleneného do programu DIVERSITAS, na ktorého riešení sa

podieľali okrem SCOPE a IUCN aj ďalšie medzinárodné organizácie. GSIAS bude pokračovať druhou etapou, zameranou predovšetkým na praktické problémy manažmentu invadujúcich zavlečených druhov organizmov, v úzkej spolupráci s konferenciustrán Dohovoru o biologickej diverzite. Na regionálnej a národnej úrovni sa premietne do vypracovania stratégií. Návrh európskej stratégie pre invázne druhy je v súčasnosti predložený na diskusiu v rámci strán Bernského dohovoru. Jednotlivé krajiny by mali pristúpiť k vypracovaniu národných stratégií ochrany pred inváznymi zavlečenými druhmi.

Jednotlivé bloky konferencie (bolo ich 6) sa venovali biológii a ekológii invázných druhov a invázií, inváznym živočíchom a inváznym rastlinám, zraniteľnosti (invazibilitate) ekosystémov, manažmentu a praktickej ochrane, ako aj národnej stratégii pre invázne druhy.

Záverečná diskusia sa zamerala na súčasný stav poznania invázií, identifikácie invázných druhov, na praktické riešenie manažmentu a regulácie populácií invázných druhov organizmov.

Invázne druhy rastlín prenikajú do prirodzených spoločenstiev, ohrozujú pôvodnú biodiverzitu, zistili sa aj v chránených územiach. Štátna ochrana prírody (ŠOP)